

**TILSYNSUTVALGET
FOR DOMMERE**

Tilsynsutvalget for dommere har i møte den 2. februar 2008 truffet vedtak i

- Sak nr:** 78/08 (arkivnr: 200800832-14)
- Saken gjelder:** Klage fra A på jordskiftedommer B ved X jordskifterett
- Utvalgsmedlemmer:** Eva Nygaard Ottesen (leder)
Johan Arne Slørdal
Halvor Kjølstad
Frode Sulland
Wenche Frogn Sellæg
- Offentlighet:** Vedtaket er offentlig, jf. offentlighetsloven § 2.
- Vedtak:**
1. Klagen avvises i den utstrekning den gjelder forhold som kan overprøves ved bruk av rettsmidler.
 2. Det foreligger forøvrig ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor jordskiftedommer B.

Innledning:

Ved brev av 24. oktober 2008 har A inngitt klage på jordskiftedommer B ved X jordskifterett. Klagen gjelder dommeratferd. Klagen er forelagt jordskiftedommer B som ved brev av 1. desember 2008 har avgitt uttalelse. Utvalget har videre innhentet uttalelse fra avdelingsingeniør D. Jordskifterettsleder C ved X jordskifterett er orientert om klagen og har den 1. desember 2008 avgitt uttalelse.

Saksfremstilling:

Klagen har sitt utspring i en grensegangsak behandlet ved X jordskifterett.

Jordskiftedommer B var ansvarlig dommer i saken. Avdelingsingeniør D bisto med teknisk assistanse. A er ektefelle til den ene part i saken. Ingen av partene var representert ved advokat.

Det ble avholdt et saksforberedende rettsmøte den 17. september 2008. Rettsmøtet besto i et formøte i jordskifterettens lokaler samt en etterfølgende befaring i marka. Det saksforberedende møtet endte med inngåelse av forlik.

Klager – A – har i hovedsak vist til følgende:

Deres forventninger til en profesjonell og nøytral behandling i jordskifteretten ble ikke innfridd. Jordskiftedommer B opptrådte i strid med god dommerskikk, både ved sin håndtering av selve prosessen, ved sin opptreden og i enkeltuttalelser. De ble utsatt for forlikspres og de opplevde dommeren som partisk og lite kompetent.

I forkant av møtet med jordskifteretten hadde de hatt en forventning om at domstolen ville forholde seg til den dokumentasjon som ble fremlagt fra begge parter, og at retten også ville ta utgangspunkt i denne i sin behandling. Jordskiftedommeren viste manglende interesse for den dokumentasjon som ble fremlagt fra deres side. Ved befaringen tok han ikke en gang utgangspunkt i den felles forståelse som partene i formøtet hadde oppnådd omkring tidligere tiders eiendomsforhold. A er usikker på om dette skyldtes dårlig håndverk fra dommerens side eller om det var et uttrykk for partiskhet og forutinntatthet.

Jordskiftedommerens ulike utspill mht. trekkingen av grensen fremsto tilfeldig og på ingen måte fundert i de faktiske eiendomsforhold eller den foreliggende dokumentasjon. Ved en anledning ble det klart at jordskiftedommeren la til grunn et "foreldet" kart. A reagerte på at jordskiftedommeren ikke hadde gjort grundigere undersøkelser før dokumentasjonen ble lagt til grunn, og at han heller ikke foretok en ny vurdering da misforståelsen etter hvert ble oppklart.

De fikk følelsen av at motpartens påstander ble lagt til grunn, og at de var de som måtte bevise at forholdene ikke samsvarte med motpartens fremstilling. A og hennes ektemann reagerte på at de aldri ble spurt om sitt syn på motpartens synspunkt før jordskiftedommeren flyttet trepinne i tråd med motpartens påstander. Var det den som skrek høyest som hadde rett? De opplevde generelt at jordskiftedommer B var lite interessert i å høre på de synspunkt og den argumentasjon som ble forfektet fra deres side.

Under befaringen forsøkte A å ta til motmæle i forhold til jordskiftedommer Bs ”grensetrekking” i tråd med motpartens påstander. Ved en av disse anledningene ble hun bryskt irettesatt av jordskiftedommer B. Han viste til at det her var tale om en forlikssprosess hvor begge parter måtte gi og ta, og at dersom de ønsket at grensen skulle flyttes nærmere motpartens eiendom var det andre måter å oppnå dette på. Han henvendte seg så til motparten med spørsmål om ikke han kunne tenkt seg en sydentur, eventuelt en tur til Svalbard. Motparten responderte at han var interessert i jord, ikke penger. A og hennes ektemann ble helt rystet over jordskiftedommerens forslag som innebar en kjøpslåing av jord i bytte mot sponning av turer.

Jordskiftedommeren overrumplet dem og presset dem inn i en forlikssituasjon. De hadde trodd at møtet/befaringen etter all sannsynlighet ikke ville avstedkomme noen grensegang. I innkallingen til møtet sto det ...”hensikten med møtet er å avklare omfanget og framdriften av saken m.m.”, og at ”med mindre begge parter er enige, blir det ikke tatt noen avgjørelse i saken på bakgrunn av det som fremkommer på møtet”. Det samme ble muntlig gjentatt i møtet.

Fra klagen siteres:

”Dette tok vi (dessverre) bokstavelig og følte i utgangspunktet at endelig skulle vi få en saklig gjennomgang av forholdene rundt grensa av en nøytral part og uten press/tidspress av noen art. Når så jordskiftedommeren ba om betenkningstid trodde vi at han ville avklare omfanget og framdriften av saken. Vi fikk regelrett sjokk da han i stedet presenterte oss for et forslag til forlik. Et forlik/en avgjørelse i saken skulle jo ikke tas med mindre partene var enige, og vi hadde jo ikke en gang begynt å snakke sammen om hva vi var uenig i eller kunne enes om. Dette var så totalt uventet at vi hadde store problemer med å henge med i den videre prosessen, og skjønne hva det var som foregikk/vi deltok i. Det er vel på dette punkt vi føler oss mest lurt, og som gjorde at vi ikke skjønte hva som foregikk før det var for sent.”

Da A protesterte på ett av de mange eksemplene på jordskiftedommer Bs lydighet overfor motpartens krav, ble hun avbrutt av dommeren og fortalt at dersom det ikke ble oppnådd enighet i dag, vil dette bli en stor og tidkrevende sak som ville forutsette at hun tok fri i en lengre periode. Jordskiftedommer B argumenterte sterkt for at det beste vil være en forliksinngåelse.

Etter at de siste oppmålinger var gjort, ble forliket opplest og partene ble bedt om å skrive under. As ektefelle orket ikke mer bråk og konflikter i denne saken og skrev under på forliket. A selv underskrev ikke. Hun mente de var blitt utsatt for et utilbørlig press fra jordskiftedommer Bs side. Dette var ikke tale om et forlik, men snarere en dom i en sak de ble bedt om å være enige i.

A og hennes ektefelle har etter denne opplevelsen et dårlig inntrykk av saksbehandlingen og ivaretagelsen av dem som part i jordskifteretten.

En kan ikke vite om den endelige avklaringen av grensespørsmålet ville blitt annerledes dersom det saksforberedende rettsmøtet hadde foregått på en annen måte eller dersom det hadde blitt en ordinær jordskiftesak. Det er imidlertid grunn til å anta at prosessen hadde vært annerledes og at deres synspunkter hadde blitt hensyntatt i større grad.

Dersom Tilsynsutvalget har kompetanse til å vurdere rimeligheten av det ilagte rettsgebyr, ønsker A at utvalget skal ettergi de ilagte omkostninger med bakgrunn i de opplysninger som fremkommer i den foreliggende klage.

Innklagede – jordskiftedommer B – har i hovedsak vist til følgende:

Han kjenner seg ikke igjen i As beskrivelse av rettsmøtets forløp.

Fra uttalelsen siteres:

”Under befaringen ble partene bedt om å påvise grensa i marka, først rekvirenten, så motparten. Jeg opplyste dem også om at det er to måter å løse saken på:

- 1) Å registrere partenes respektive grensepåstander og om nødvendig måle de inn i marka, for så å kalle partene inn til hovedforhandling seinere og med påfølgende domsavsigelse, eller
- 2) Å innlede til forliksforhandlinger og forsøke å få partene forlikte om grenseforløpet der og da.

Jeg oppfattet det slik at partene ville ha saken ut av verden der og da, og vi innledet til forliksforhandlinger. Det kom fram at rekvirenten skulle til syden dagen etter, og klagers mann, E, var like interessert i å bli ferdig med saken i det saksforberedende rettsmøtet. Saken endte med at grensemerker ble slått ned i marka med partene til stede. Jeg oppfattet for øvrig situasjonen dit hen at partene var fornøyde med at saken fikk sin løsning. I denne saken er jeg ikke villig til å innrømme at det er jeg som har presset fram et forlik.”

Partene sto langt fra hverandre og de var ikke enkle å forhandle med. Det hadde pågått en langvarig konflikt om grenseforløpet mellom partene, og det var ikke et godt forhandlingsklima partene imellom. Dette var i seg selv en utfordring for ham som dommer, og han har forståelse for at hans måte å utføre jobben sin på kan vurderes forskjellig. Deler av As fremstilling av hva han skal ha sagt og gjort er imidlertid direkte misvisende. Han kjenner seg ikke igjen i den beskrivelse A gir av rettsmøtet og hans opptreden som forhandlingsleder. Det er tydelig at hun i ettertid er misfornøyd med innholdet i rettsforliket, og det er muligens da forståelig at angrepet rettes mot ham.

Det er ikke hans oppgave ved forliksforhandlinger å skulle tolke bilder i marka som en part legger fram. Dette vil medføre inhabilitet dersom forlik ikke skulle oppnås.

Fra uttalelsen siteres videre:

”Når jeg forsøker å få partene forlikte, har jeg ikke på forhånd gjort meg opp en mening om hvordan saken vil ende hvis jeg må avsi dom. Det er en forhandlingsprosess ut fra partenes foreløpige påstander. Ingen av partene hadde skriftlige dokumentbevis som sa noe om grenseforløpet.

Partene ble klart informert om at det å inngå rettsforlik, innebærer at ”bordet fanger”. Etter at rettsforliket var underskrevet og grensa avmerket med partenes medvirkning, ble vi sittende å prate i noen minutter før vi dro tilbake til kontoret. Jeg hadde inntrykk av at partene var fornøyd med at saken var løst, og at partene også skiltes som venner. Den innsendte klagen virker derfor noe underlig på meg.”

Avdelingsingeniør – D – har i hovedsak vist til følgende:

Etter gjennomlesning av klagen er han usikker på om de var til stede på det samme rettsmøtet. Både formøtet og befaringen ble gjennomført på en slik måte at partene burde føle seg trygge på forhandlingene og resultatet.

Både på møtet og under befaringen fikk begge partene god anledning til å forklare seg. Partene fikk mulighet til å komme med både forhistorie og dokumentasjon under befaringa.

Hva gjelder den trepinnen som ble flyttet hit og dit er dette måte å illustrere overfor partene hvor grensa i marka vil gå etter de ulike forslagene.

Jordskiftedommer B ledet forhandlingene på en nøytral og svært god måte. Det var her tale om parter som hadde festnet i sin egen virkelighetsforståelse. Det var godt gjort å få partene til å tenke nytt og konstruktivt og til å inngå et rettsforlik i saken.

Han kunne ikke merke noe spesielt under befaringa og etter at rettsforliket var undertegnet, var stemningen god og partene syntes fornøyd med resultatet. Den foreliggende klage kom svært overraskende.

Domstolleder – jordskifterettsleder C – har i hovedsak uttalt følgende:

Det er ikke naturlig for ham å uttale seg om den konkrete saken som danner utgangspunkt for herværende klagesak. Han begrenser seg til å gi noen generell betraktninger omkring forliksforhandlinger i jordskifteretten og om jordskiftedommer Bs praksis.

Når partene er i en forhandlingssituasjon har de fullt ut hånd om saken. Dommerens rolle er å lede forhandlingene og påse at det ikke inngås rettsstridige forlik. Det forekommer at det inngås rettsforlik som innebærer lite rasjonelle grenser. I slike tilfeller kan det være aktuelt i en viss utstrekning å bytte jord mot penger. Det er naturlig å informere partene om denne muligheten i en forhandlingssituasjon. Denne informasjonen kan gis på ulike måter, og partene kan både forstå og misforstå den informasjon som gis.

Fra uttalelsen siteres:

”Jordskiftedommer B har over 25 års praksis som dommer, inkl. den tid han hadde allment løyve til å styre saker. Han er derfor svært rutinert. Han er ryddig og meget effektiv, og han oppnår ofte rettsforlik i tvistesaker. Jeg har tidligere fått flere positive tilbakemeldinger både fra parter og prosessfullmektiger for den måten han leder jordskifteretten på, ikke minst i forhandlingssituasjoner. Jeg har hatt lederfunksjon i forhold til B siden 1988. Jeg har aldri tidligere fått negative tilbakemeldinger fra parter eller prosessfullmektiger på Bs opptreden som rettsleder.”

Tilsynsutvalget for dommere ser slik på saken:

Tilsynsutvalget legger til grunn at saken er klar for realitetsbehandling. Slik saken er opplyst, finner utvalget det åpenbart unødvendig å høre partenes muntlige forklaringer, jf. domstoloven § 238 andre ledd, andre setning. Ingen av partene har bedt om dette.

Utvalget legger til grunn at klager har klagerett. Det vises til domstoloven § 237 første ledd nr 1. Det følger av denne bestemmelsen at den ”som mener at en dommer har overtrådt bestemmelsene i § 236 og som selv har vært direkte berørt av dette” har rett til å klage dommeren inn for Tilsynsutvalget. A er ektefelle til en av partene i saken og var til stede i det angjeldende rettsmøtet. Utvalget legger til grunn at A er direkte berørt, og at klagerett derfor er til stede.

Generelt bemerkes at Tilsynsutvalget for dommere kan treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk, jf. domstoloven § 236 første ledd.

Imidlertid gjelder det visse lovbestemte unntak fra denne myndigheten. En viktig begrensning i utvalgets myndighet følger av bestemmelsen i domstoloven § 236 fjerde ledd, som sier at utvalget ikke kan ”vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen for øvrig”. Det betyr at dersom et forhold kan brukes som grunnlag for anke eller gjenopptagelse, kan Tilsynsutvalget ikke vurdere dette. Det er uten betydning om ankeadgangen er benyttet eller ikke.

I klagen har A vist til at jordskiftedommer B i for liten grad baserte seg på den foreliggende dokumentasjon, og at han ikke la denne til grunn for de aktuelle forhandlingene. Det vises også til at jordskiftedommeren baserte seg på et ”foreldet” kart, og at de undersøkelser som ble foretatt i forkant av de ulike grenseforslagene, var mangelfulle. Tilsynsutvalget oppfordres også til å ettergi det ilagte rettsgebyr.

Foruten ileggelse av rettsgebyr refererer de ovennevnte forhold seg til jordskiftedommer Bs faglige utførelse av sitt arbeid, og er etter sin art forhold som kan danne grunnlag for anvendelse av rettsmidler. Begrensningen i utvalgets kompetanse gjelder til tross for at det ved rettsforlik er begrensede muligheter for å få overprøvd forlikets gyldighet. Denne delen av klagen avvises derfor fra behandling. Avgjørelsen om rettsgebyr kan angripes ved rettsmidler, og kan av denne grunn ikke vurderes av Tilsynsutvalget for dommere.

Hvorvidt det endelige forlik var innholdsmessig dårlig, kan Tilsynsutvalget heller ikke vurdere, jf. forutsetningsvis domstoloven § 236 fjerde ledd.

Det fremgår imidlertid av lovforarbeidene jf. NOU 1999: 19 side 325 flg, særlig side 326 første spalte at Tilsynsutvalget forutsettes å kunne behandle ”uhøvisk eller utilbørlig” atferd fra dommerens side. Det uttales blant annet at:

”Dette innebærer bl.a. at grov, ubehøvlet opptreden fra en dommers side i et rettsmøte vil kunne gjøres til gjenstand for disiplinær forfølgning. Det samme må gjelde (andre) utslag av slett møteledelse...”

I tråd med uttalelsene i forarbeidene gjengitt ovenfor, kan Tilsynsutvalget vurdere klagerens anførsler om uheldige uttalelser, partiskhet og utilbørlig forlikspres.

A gjengir i klagen en uttalelse fra jordskiftedommer B om økonomisk kompensasjon for bortfall av jord. A og hennes ektemann ble begge rystet over det angjeldende forslag og måten det ble fremsatt på. Jordskiftedommer B har i sin uttalelse til Tilsynsutvalget ikke spesifikt kommentert den aktuelle uttalelse, men har generelt uttalt at han ikke kjenner seg igjen i As beskrivelse av det forløpne og de uttalelser som tillegges ham.

Tilsynsutvalget har på denne bakgrunn ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med at ordene falt slik de er beskrevet i klagen. Utvalget finner uansett grunn til å knytte noen generelle kommentarer til en dommers opptreden i en forhandlings situasjon som den foreliggende. En dommer har full anledning til å foreslå løsninger som går ut over partenes påstander. Under forlikforhandlinger vil det naturlig nok råde en mer uformell og avslappet atmosfære enn under en tradisjonell hovedforhandling, og det er fra dommerens side rom for å foreslå kreative løsninger og fremme forslag som ikke har vært lansert av partene. I denne mindre formbundne prosess er det av avgjørende betydning at dommeren er seg bevisst sitt viktige bidrag til at partene fester lit til prosessen, og at de etterlates med et inntrykk av at et eventuelt forlik er et resultat av en seriøs og grundig saksgang. Dommeren bør avstå fra å fremsette forslag i en form og på en måte som lett kan misforstås, og som kan gi den ene eller andre part en følelse av at prosessen ikke går riktig for seg.

I forbindelse med forlikforhandlingene følte A seg videre utsatt for sterkt press fra dommeren, som i følge klager ikke var tilstrekkelig upartisk og nøytral. Videre er det gjort gjeldende at dommeren både i den forutgående prosess og i selve forliket i for stor grad hensyntok motpartens argumenter i saken.

Tilsynsutvalget vil bemerke at en dommer har både rett og plikt til å forsøke å få partene til å inngå forlik, dersom han mener at tvisten ligger til rette for det. En dommer skal verken utsette partene for press til å innlede forlikforhandlinger eller til i neste omgang å inngå et eventuelt forlik. En forliksinngåelse må fra partenes side være et resultat av et informert og veloverveid valg, hvor inngåelsen av et forlik har blitt vurdert å totalt sett innebære en bedre løsning enn en ordinær domstolsbehandling. En dommer må kunne fremholde fordelene ved forliksløsning, blant annet prosessrisiko, omkostningshensyn og tidsaspekt. Dommeren må imidlertid være oppmerksom på at fremstillingen av fordelene ved en forliksløsning presenteres på en balansert måte, og ikke i en form som innebærer at det legges et utilbørlig press på partene i forhold til en forliksinngåelse. Selve forlikforhandlingen vil imidlertid kunne oppleves som et press på partene, hvor begge parter må strekke seg lenger enn hva de opprinnelig var innstilt på. Dette vil ofte ligge i forhandlingenes natur og innebærer ikke nødvendigvis at dommeren har utført sitt mekleroppdrag på en uheldig måte.

Ut fra uttalelsene i saken har utvalget ikke grunnlag for å fastslå hva som hva som rent faktisk fant sted under forlikforhandlingene. Utvalget har følgelig ikke tilstrekkelig grunnlag for å fastslå at jordskiftedommer B utøvde et utilbørlig press for å få partene til å inngå forlik, og heller ikke for at jordskiftedommeren ikke opptrådte med den nødvendige nøytralitet under forhandlingene.

Etter dette finner utvalget ikke grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak overfor jordskiftedommer B.

Tilsynsutvalget for dommere fatter etter dette slikt enstemmig

vedtak:

1. Klagen avvises i den utstrekning den gjelder forhold som kan overprøves ved bruk av rettsmidler.
2. Det foreligger forøvrig ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor jordskiftedommer B.